

УДК 044.617.1

А. Є. Горбань¹
П. Д. Фомін²
Л. І. Закрутько¹
І. В. Клоченко³
Н. О. Мовчун¹
О. В. Мислицький¹

*** МОНІТОРИНГ ЗАСОБІВ НАУКОВОЇ
КОМУНІКАЦІЇ ЗА НАПРЯМОМ
«ХІРУРГІЯ» В СФЕРІ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ЗА 2007-2011 РР.**

¹ - Український центр наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи МОЗ України (Укрмедпатентінформ), м. Київ, ² - Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця МОЗ України, м. Київ, ³ - Департамент роботи з персоналом, освіти та науки МОЗ України, м. Київ

Ключові слова: інноваційна активність, напрями хірургії, наукові медичні форуми, нововведення, методичні рекомендації, інформаційні листи, сфера охорони здоров'я України.

Резюме. У статті проаналізовано стан інноваційної активності наукових колективів за напрямом «Хірургія» у сфері охорони здоров'я України за 2007-2011 рр. За вказаний період організовано та проведено 71 науковий медичний форум із висвітлення актуальних науково-практичних питань та досягнень із різних напрямів: невідкладна, малоінвазивна, інструментальна та відновна хірургія, інноваційні технології в хірургії та інших напрямів. Запропоновано для впровадження в практику охорони здоров'я України 395 інноваційних розробок, зокрема: 238 нововведень, 73 методичні рекомендації та 84 інформаційних листа.

Вступ

В умовах реформування сфери охорони здоров'я наукова діяльність установ та закладів зорієнтована на вивчення стану здоров'я населення України, розробку пропозицій щодо його збереження та поліпшення, наукове обґрунтування прогнозу розвитку епідемічного процесу, розробку профілактичних заходів, обґрунтування критеріїв медико-соціальної експертизи, медико-соціальної реабілітації хворих [4, 5, 6]. Підвищення якості надання медичних послуг має прямий кореляційний зв'язок з ефективністю медичної науки та впровадженням її досягнень у практику охорони здоров'я.

За даними МОЗ України, показники захворюваності та поширеності хвороб протягом останніх п'яти років мають стійку тенденцію до зростання [5]. Так, рівень первинної захворюваності серед всього населення зріс з 68 962,8 на 100 тис. населення в 2006 р. до 72 255,4 у 2010р. (на 4,78 %). Ще більшими темпами зросла поширеність хвороб – із 174577,5 на 100 тис. населення у 2006 р. до 186786,5 у 2010 р. (на 7,0 %).

Серед причин смерті населення нашої країни у 2010 р., як і в попередні роки, перші п'ять місць посідають хвороби системи кровообігу (66,6 % від загалу померлих), новоутворення (12,7 %), зовнішні причини смерті (6,2 %), хвороби органів

травлення (3,8 %) і органів дихання (2,8 %). За даними ВООЗ, головними причинами смертності залишаються інфекційні, серцево-судинні та онкологічні захворювання.

З метою поліпшення системи охорони здоров'я для забезпечення ефективного медичного обслуговування населення розроблені стандарти та клінічні протоколи надання медичної допомоги з хірургічної патології. Так, наказом МОЗ України від 02.04.2010 р. № 297 «Про затвердження стандартів та клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Хірургія», наказом МОЗ України від 18.02.2010 р. № 150 «Дитяча хірургія» та наказом МОЗ України від 29.08.2008 р. № 502 «Про затвердження клінічного протоколу з антибактеріальної профілактики в хірургії, травматології, акушерстві та гінекології» [1, 2, 3] регламентовано лікувально-профілактичні заходи до стандартів надання медичної допомоги.

Мета дослідження

Вивчити стан інноваційної активності наукових колективів за напрямом «Хірургія» в сфері охорони здоров'я України за 2007-2011 рр.

Матеріал і методи

Експертами Українського центру наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи

МОЗ України (далі - Центр) проаналізовані засоби наукової комунікації ретроспективною за п'ять років (2007-2011 рр.) за напрямом «Хірургія». Застосовані експертна оцінка, статистичний, структурно-логічний та графічний аналізи.

Обговорення результатів дослідження

Серед пріоритетних наукових досліджень за напрямом «Хірургія» залишаються: вдосконалення методів діагностики, розробка та впровадження нових технологій надання хірургічної допомоги за патології органів травлення (стравоходу, шлунка, кишечника, печінки, жовчних шляхів, підшлункової залози) та серцево-судинної системи (серця, аорти та її гілок, периферичних артерій, венозних судин); визначення особливостей функціонування трансплантованих органів (нирки, печінки, серця, підшлункової залози) і патогенезу реакцій їх відторгнення, розробка нових, більш ефективних технологій трансплантації органів; дослідження особливостей функціонування ауто трансплантатів складних комплексів тканин і розробка методів підвищення частоти їх приживання та ефективної функціональної адаптації; розробка нових методик мініінвазивних оперативних втручань (ендоваскулярних, відеоскопічних, ендоскопічних, черезшкірних під рентген- та ультразвуковим контролем), визначення показань до них, оцінка клінічної та економічної ефективності, впровадження їх у практику охорони здоров'я; обґрунтування, розробка та впровадження альтернативних методів з'єднання біологічних тканин, апаратів та пристроїв для їх виконання; розробка хірургічного інструментарію та хірургічних матеріалів; дослідження патогенезу післяопераційних ускладнень (гнійно-септичних, тромбоемболічних тощо), розробка ефективних технологій їх профілактики та лікування.

Одними з основних засобів наукової комунікації, які інформують спеціалістів про новітні досягнення медичної науки з прикладної тематики, є наукові форуми різних рівнів, Реєстр галузевих нововведень, Методичні рекомендації (МР), Інформаційні листи (ІЛ).

За період із 2007 по 2011 рр. організовано та проведено 71 науковий медичний форум (табл. 1) з висвітлення актуальних науково-практичних питань та досягнень із різних напрямів хірургії (невідкладна, малоінвазивна, інструментальна та відновна хірургія, інноваційні технології в хірургії та інших напрямів), а саме: сім з'їздів, три конгреси, шість симпозіумів, 55 науково-практичних конференцій за участю вітчизняних фахівців та спеціалістів країн близького і далекого зарубіжжя (Росія, Білорусь, Болгарія, Німеччина, Грузія, Польща, Молдова, Великобританія, США, Єгипет, Італія та ін.).

Таблиця 1

Наукові медичні форуми за напрямом «Хірургія» (2007-2011 рр.)

Роки	Наукові медичні форуми			
	з'їзди	конгреси	симпозіуми	НПК
2007	1	2	2	15
2008	3	1	2	15
2009	–	–	1	7
2010	1	–	1	6
2011	2	–	–	12
Всього:	7	3	6	55

Організаторами та співорганізаторами зазначених наукових форумів виступали науково-дослідні установи (НДУ) МОЗ України (17,6%), НДУ НАМН України (8,8%), вищі медичні навчальні заклади та заклади післядипломної освіти (ВМНЗ) МОЗ України (41,2%), асоціації (20,6%), наукові товариства України (по 2,9%) та ряд інших установ та організацій (5,9%) (табл. 2).

Перше рангове місце щодо активності проведення наукових медичних форумів за напрямом «Хірургія» посідає ДУ «Національний інститут хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України» (14,1%). Наукові розробки за напрямом «Хірургія» активно здійснюються у ВМНЗ, зокрема у НМАПО ім. П.Л. Шупика МОЗ України (9,9%), в Українській медичній стоматологічній академії, у Львівському НМУ ім. Данила Галицького (по 5,6%), у Буковинському ДМУ, Тернопільському ДМУ ім. І.Я. Горбачевського (по 4,2%), у наукових установах НАМН України: ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії НАМН України», ДУ «Інститут невідкладної і відновної хірургії ім. В.К. Гусака НАМН України» (по 4,2%).

Результатами наукових досліджень є: розробка нових та удосконалення існуючих методів діагностики та хірургічного лікування захворювань травного тракту, печінки, жовчовивідних проток та підшлункової залози, серця, аорти й магістральних судин, патологічних станів, що потребують мікросудинних та пластичних втручань, а також трансплантація органів і тканин (серця, печінки, нирки, кисті тощо); сучасна комплексна діагностика з використанням високоінформативних технічних засобів та методик, визначення індивідуальної тактики лікування для кожного хворого, сучасна оперативна техніка, сучасне анестезіологічне забезпечення, раціональний моніторинг у післяопераційний період та консультативний нагляд за реабілітацією, що базується на світовому досвіді та власних розробках; впровадження в практику нових методів профілактики та лікування післяопераційних ускладнень, госпіталь-

Таблиця 2

Організатори проведення наукових медичних форумів за напрямом «Хірургія» (2007-2011 рр.)

№ п/п	Назва установи	Проведено наукових медичних форумів				
		2007	2008	2009	2010	2011
Вищі медичні навчальні заклади та заклади післядипломної освіти МОЗ України						
1.	Буковинський ДМУ, м. Чернівці	1	1	–	1	–
2.	Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава	1	1	1	–	1
3.	Вінницький НМУ ім. М.І. Пирогова	–	–	–	1	1
4.	Дніпропетровська ДМА	–	–	1	–	1
5.	Донецький НМУ ім. М. Горького	–	–	–	–	1
6.	Запорізька МАПО	–	–	–	–	1
7.	Кримський ДМУ ім. С.І. Георгієвського, м. Сімферополь	1	1	–	–	–
8.	Львівський НМУ ім. Данила Галицького	–	4	–	–	–
9.	НМУ ім. О.О. Богомольця, м. Київ	–	–	1	–	–
10.	НМАПО ім. П.Л. Шупика, м. Київ	4	–	1	1	1
11.	Одеський НМУ	–	1	–	–	–
12.	Тернопільський ДМУ ім. І.Я. Горбачевського	2	–	–	1	–
13.	Харківський НМУ	–	–	1	–	–
14.	Харківська МАПО	–	–	1	–	–
Науково-дослідні установи МОЗ України						
15.	Національний інститут раку, м. Київ	1	–	–	–	–
16.	Український НПЦ ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин, м. Київ	1	–	–	–	–
Наукові установи НАМН України						
17.	ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії НАМН України», м. Харків	1	1	–	–	1
18.	ДУ «Інститут невідкладної і відновної хірургії ім. В.К. Гусака НАМН України», м. Донецьк	1	–	1	–	1
19.	ДУ «Інститут патології хребта та суглобів імені М.І. Ситенка НАМН України», м. Харків	–	1	–	1	–
20.	ДУ «Інститут травматології та ортопедії НАМН України», м. Київ	–	1	–	1	–
21.	ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії імені М.М. Амосова НАМН України», м. Київ	–	–	–	1	–
22.	ДУ «Національний інститут хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова НАМН України», м. Київ	3	4	–	1	2
Асоціації та товариства України						
23.	Асоціація дитячих хірургів України	–	1	–	–	–
24.	Асоціація серцево-судинних хірургів	–	1	–	–	–
25.	Асоціація трансплантологів України	1	–	–	–	–
26.	Асоціація хірургів України (Харківський осередок)	–	–	1	–	1
27.	Всеукраїнська асоціація пластичних, реконструктивних та естетичних хірургів	–	1	–	–	–
28.	Українська асоціація нейрохірургів	1	1	–	–	–
29.	Українська асоціація черепно-щелепно-лицевих хірургів	–	–	–	–	1
30.	Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація спортивної травматології, хірургії колінного суглоба та артроскопії»	–	1	–	–	–
31.	Наукове товариство хірургів м. Києва та Київської області	–	1	–	–	–
Інші установи						
32.	Українська військово-медична академія МО України	2	–	–	–	–
33.	Державна наукова установа «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами	–	–	–	–	1
34.	Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона НАН України	–	–	–	–	1
ВСЬОГО:		20	21	8	8	14

ної інфекції; розробка нових імплантів, шовного матеріалу, альтернативних методів з'єднання біологічних тканин, хірургічних інструментів.

Разом із тим слід відмітити, що аналіз ефективності та дієвості рішень (резолуцій), прийнятих на вищезазначених форумах показав, що на тлі достатньо частого та регулярного проведення зазначених наукових форумів в переважній більшості випадків резолюційна частина матеріалів цих наукових форумів носить декларативний характер, що унеможливує здійснення контролю за ефективністю реалізації запропонованих попереднім аналогічним науковим форумом заходів із наукової розробки найбільш актуальних проблем за напрямом «Хірургія», визначення науковців, наукових шкіл та наукових установ, відповідальних за їх вирішення. За критеріями оцінювання недостатню увагу приділено втіленню конкретних пропозицій у практику охорони здоров'я України, у більшості випадків не визначені завдання, конкретні організатори впровадження запропонованих інноваційних технологій, терміни виконання, що негативно відображається на результатах реалізації запропонованих заходів та їх ефективності.

За напрямом «Хірургія» у 2007-2011 рр. науковцями було запропоновано для впровадження 395 розробок, з них: 238 нововведень; 73 МР; 84 ІЛ (табл. 3).

Таблиця 3

Інноваційна активність за напрямом «Хірургія» за останні 5 років

Роки	Нововведення	МР	ІЛ	Всього
2007	32	5	28	65
2008	44	12	16	72
2009	32	14	9	55
2010	68	29	24	121
2011	62	13	7	82
Всього	238	73	84	395

Інноваційна активність за напрямом «Хірургія» за останні 5 років поступово зростала, але не мала стійкого тренду росту: 2007 р. – 16%, 2008 р. – 18%, 2009 р. – 14%, 2010 р. – 31%, 2011 р. – 21%.

Інноваційні розробки, що широко та ефективно застосовуються в Україні в практиці діагностики та лікування, профілактики та реабілітації при широкому діапазоні захворювань, висвітлені за сімома напрямками хірургічної спеціальності, зокрема: 47,8% – абдомінальна хірургія, 17,3% – гнійна хірургія, 13,0% – ендокринна хірургія, 8,6% – торакальна, дитяча і судинна хірургія і лише 4,3% – онкологія та опікова травма. Засоби наукової комунікації були присвячені розробці нових

методів діагностики – 21,7%, лікування – 60,8%, профілактики – 4,3%.

Авторами та співавторами зазначених засобів наукової комунікації було широке коло установ, закладів та інститутів, зокрема: ВМНЗ МОЗ України – 80,1%, НДУ МОЗ України – 11,4 %, НДУ НАМН України – 8,5 %.

За звітний період Центром сформовано п'ять Реєстрів галузевих нововведень [6, 7, 8, 9, 10], зокрема напрям «Хірургія» висвітлений у 238 інноваційних пропозиціях, розроблених у ВМНЗ та НДУ, підпорядкованих МОЗ України.

Охоронні документи на об'єкти права інтелектуальної власності було отримано в 93,2% (222 пропозиції), серед яких більшість склали патенти на корисну модель – 87,8% (209 пропозиції). Повідомлення про нововведення має посилання на джерело, яке містить повний опис зазначеної технології з представленням доказової частини – 30,6% (73 пропозиції, МР), чи тільки алгоритм застосування інноваційної чи удосконаленої медичної технології, відображений в 35,2% (84 пропозиції, ІЛ), з посиланням на джерело доказовості, в 27,7% (66 пропозиції) були підтверджені в наукових публікаціях (табл. 4).

При дослідженні якості засобів наукової комунікації за напрямом «Хірургія» щодо відповідності принципам доказової медицини (об'єктивність, достовірність, інноваційність, повнота інформації) проаналізовано (у відсотковому співвідношенні) ряд параметрів:

- чіткість визначення методів дослідження: МР – 45,4 %, ІЛ – 25,0 %;

- визначення критеріїв відбору об'єктів дослідження: МР – 36,3 %, ІЛ – 0 %;

- визначення патологічних станів за номенклатурою МКХ–10: МР – 0 %, ІЛ – 0 %;

- посилання на використані методи статистичної обробки: МР – 0 %, ІЛ – 0 %;

- достатність кількості об'єктів дослідження для проведення статистичного аналізу: МР – 54,5 %, ІЛ – 41,6 %;

- достатність повноти опису запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології: МР – 63,6 %, ІЛ – 100 %;

- обґрунтованість переваг запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології по відношенню до існуючих аналогів: МР – 45,4 %, ІЛ – 16,6 %;

- чіткість визначення очікуваних результатів після впровадження запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології: МР – 36,3 %, ІЛ – 41,6 %;

- чіткість визначення показань до застосування запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології: МР – 36,3 %, ІЛ – 50,0 %;

- чіткість визначення протипоказань: МР – 0 %, ІЛ – 0 %;

Таблиця 4

Пропозиції Реєстру галузевих нововведень до впровадження в практику охорони здоров'я технологій за напрямом «Хірургія»

Роки	Форми інформаційно-методичного забезпечення використання нововведень				Стан охороноспроможності об'єктів права інтелектуальної власності, які входять до складу нововведень		
	Нововведення	Наукові статті	МР	ІЛ	Патент на винахід	Патент на корисну модель	Авторське право на твір
2007	32	-	5	28	-	28	-
2008	44	-	12	16	-	38	2
2009	32	4	14	9	-	29	-
2010	68	25	29	24	6	59	-
2011	62	37	13	7	5	55	1
Всього	238	66	73	84	11	209	3

ІЛ – 33,3 %;

- наявність інформації про безпечність застосування запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології та обґрунтованість необхідності використання патентованих назв лікарських засобів: МР – 9,0 %, ІЛ – 0 %;

- чіткість викладення висновків: МР – 81,8 %, ІЛ – 66,6 %;

- використання бібліографічних джерел за останні 5 років: МР – 18,1%;

- підтвердженість охороноспроможності МР (ІЛ) як об'єкта права інтелектуальної власності: МР – 36,3 %, ІЛ – 33,3 %.

Серед вищезазначених параметрів достатньо повно представлений опис запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології: МР – 63,6 %, ІЛ – 100 %; чітко викладені висновки: МР – 81,8 %, ІЛ – 66,6 %; достатня кількість об'єктів дослідження для проведення статистичного аналізу: МР – 54,5 %; чітко визначені показання до застосування запропонованої інноваційної (чи удосконаленої) технології: ІЛ – 50,0 %.

Висновки

Із метою реалізації заходів з реформування сфери охорони здоров'я необхідно, щоб результати наукових досліджень безпосередньо впливали на якість надання медичної допомоги, поліпшення показників здоров'я населення і діяльності лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я.

Для поліпшення надання медичних послуг необхідно збільшити кількість та покращити якість підготовки засобів наукової комунікації за напрямом «Хірургія». Звернути увагу на підготовку інноваційних розробок відповідно до пріоритетних напрямів розвитку медичної науки та потреб охорони здоров'я. Це поширені хвороби серед населення України, які призводять до підвищення рівня смертності від хірургічної патології.

Створення інноваційних технологій первинної допомоги з акцентом на її профілактичну складову дозволить підвищити якість життя населення України.

Перспективи подальших досліджень

Буде здійснений моніторинг наукової комунікації за напрямком «Ендокринна патологія».

Література. 1. Наказ МОЗ України від 02.04.2010 р. № 297 «Про затвердження стандартів та клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Хірургія». [Електронний ресурс]: <http://www.moz.gov.ua>. 2. Наказ МОЗ України від 18.02.2010 р. № 150 «Дитяча хірургія». [Електронний ресурс]: <http://www.moz.gov.ua>. 3. Наказ МОЗ України від 29.08.2008 р. № 502 «Про затвердження клінічного протоколу з антибактеріальної профілактики в хірургії, травматології, акушерстві та гінекології». [Електронний ресурс]: <http://www.moz.gov.ua>. 4. Охорона здоров'я України: проблеми та напрямки розвитку / В.М. Лехан, Г.О. Слабкий, М.В. Шевченко [та ін.] // Вісн. соц. гігієни та організація охорони здоров'я України. – 2011. – № 1. – С. 5 – 18. 5. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2010 рік : [монографія] / за ред. О. В. Аніщенко. – К., 2011. – 461 с. 6. Реєстр галузевих нововведень. Випуск № 26-27. – Київ, 2007. – 162 с. 7. Реєстр галузевих нововведень. Випуск № 28-29. – Київ, 2008. – 249 с. 8. Реєстр галузевих нововведень. Випуск № 30-31. – Київ, 2009. – 264 с. 9. Реєстр галузевих нововведень. Випуск № 32-33. – Київ, 2010. – 276 с. 10. Реєстр галузевих нововведень. Випуск № 34-35. – Київ, 2011. – 279 с. 11. Weiser T.G., Haynes A.B., Lashoher A., Dziekan G., Boorman D.J., Berry W.R., Gawande A.A. Perspectives in quality designing the WHO Surgical Safety Checklist // Int. J. Qual. Health Care. – 2010. – Vol. 22, N 5. – P. 365 – 370.

МОНІТОРИНГ СРЕДСТВ НАУЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗА НАПРАВЛЕННЯМ «ХІРУРГІЯ» В СФЕРІ ЗДРАВООХРАНЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2007-2011 ГГ.

*А.Е.Горбань, П.Д.Фомин, Л.И.Закрутько,
И.В.Клоченко, Н.А.Мовчун, О.В.Мыслицкий*

Резюме. В статье проанализировано состояние инновационной активности научных коллективов за направлением «Хирургия» в сфере здравоохранения Украины за 2007-2011 гг. За указанный период было организовано и проведено 71 научный медицинский форум, посвященных актуальным научно-практическим вопросам и достижениям из разных направлений: неотложная, малоинвазивная, инструментальная и восстановительная хирургия, инновационные тех-

нологии у хирургии и других направлений. Предложено для внедрения в практику здравоохранения Украины 395 инновационных разработок, в частности: 238 нововведений, 73 методические рекомендации и 84 информационные письма.

Ключевые слова: инновационная активность, направления хирургии, научные медицинские форумы, нововведения, методические рекомендации, информационные письма, сфера здравоохранения Украины.

**MONITORING OF SCIENTIFIC COMMUNICATION
MEANS PROFILED OF "SURGERY" IN THE SPHERE
OF HEALTH CARE OF UKRAINE FOR 2007-2011 YEARS**

*A.E.Gorban, P.D.Fomin, L.I.Zakrutko,
I.V.Klochenko, N.O.Movchun, O.V.Myslytsky*

Abstract. The state of innovative activity of scientific teams in the profiled of "surgery" in the sphere of health care of

Ukraine for 2007-2011 years was analyzed. During the above mentioned period 71 scientific medical forums were organized and held; they covered urgent scientific and practical issues and achievements of various trends: emergency surgery, minor invasive surgery, instrumental and restorative surgery, innovative technologies in surgery and other fields. 395 innovative methods were proposed to be continued into medical practice.

Key words: innovative activity, trends of surgery, scientific medical forums, guidelines, innovations, sphere of health care of Ukraine, information letters.

Clin. and experim. pathol. - 2013. - Vol.12, №1 (43). - P.5-10.

Надійшла до редакції 07.02.2013

Рецензент – проф. В.І.Чебан

*© А.Є. Горбань, П.Д. Фомін, Л.І. Закрутко, І.В. Клоченко,
Н.О. Мовчун, О.В. Мислицький, 2013*